pwd. Mateusz Gonciarczyk
Hufiec Ziemi Wadowickiej ZHP

Aleksander Kamiński „Krąg rady” - recenzja

Mówi się, że dzieci są przyszłością narodu, że taką będziemy mieć przyszłość, jak wychowamy dzieci. Wszak dzieciństwo i okres dojrzewania mają niebagatelny wpływ na późniejszą dorosłość. Dobrze wiedzą o tym wszyscy drużynowi, instruktorzy zuchowi, którzy już od ponad 100 lat wspierają wychowywanie kolejnych pokoleń młodych Polaków. Doskonale znają metodę pracy - metodykę zuchową, instrumenty metodyczne czy poszczególne formy pracy. Każdy znający temat potwierdzi, że w tym tkwi tajemnica, dlaczego dzieci tak chętnie pragną zostać zuchami. Skąd to się jednak wzięło? Skąd ta koncepcja pracy z zuchami? Kto jest jej autorem i dlaczego ona tak świetnie działa? Tego wszystkiego i wiele więcej czytelnik dowie się, czytając „Krąg rady” Aleksandra Kamińskiego.

Śmiało można stwierdzić, że publikacja jest dla instruktorów zuchowych prawdziwym elementarzem prowadzenia gromady zuchowej. Aleksander Kamiński – harcmistrz, instruktor harcerski, pedagog, żołnierz Armii Krajowej, jeden z przywódców Szarych Szeregów, współtwórca metodyki zuchowej. Autor jednej z najbardziej znanych książek okupowanej Warszawy – „Kamieni na szaniec”. Na początku lat 30. podjął się stworzenia nowej koncepcji pracy z zuchami. Nowe spojrzenie na pracę z zuchami, wprowadzenie szeregu nowych zabaw bliskim dzieciom i późniejsze wydanie podręczników metodycznych dla instruktorów zuchowych „Antek Cwaniak”, „Książka wodza zuchów” czy omawiany „Krąg rady” doprowadziło do szybkiego rozwoju gromad zuchowych w Polsce.

Autor publikacji zaznacza na wstępie, że książka jest zwieńczeniem jego trylogii zuchowej. Dwie pierwsze odpowiadały na najpilniejsze potrzeby reformy ruchu zuchowego. Było to elementarne wprowadzenie w metodę funkcjonowania gromad. Natomiast „Krąg rady” dogłębnie porusza ważne i liczne tematy od wytłumaczenia istoty ruchu zuchowego, jego genezę, lata niemowlęce ruchu aż do jego pełnego rozwoju. Autor określa ją jako lekturę pomocniczą dla uczestników kursów instruktorów zuchowych, która ma prowokować czytelnika do głębszej refleksji, na którą na kursach zawsze brakuje czasu. Aleksander Kamiński wielokrotnie zwraca się do czytelnika z tematami do przemyśleń czy refleksji. Czasami wręcz stawia się w roli czytelnika i pyta sam siebie - jak choćby w podsumowaniu rozdziału dotyczącego instruktora. Autor zdaje sobie sprawę jak wiele obowiązków nakładanych jest na barki instruktora, jaki musi być, jakie cechy powinien posiadać. Jest jednak zdania, że każdy powinien ciągle się rozwijać, dążyć w miarę możliwości do doskonałości.

Książka podzielona jest na siedem rozdziałów. Pierwszy poświęcony jest genezie ruchu zuchowego. Autor rozpoczyna od zdefiniowania skautingu i harcerstwa. Omawia historię angielskich wilcząt i pierwsze próby (lepsze i gorsze) przełożenia idei wilczków na ziemie polskie. Przestrzega przed powielaniem wzorców angielskich bez dostosowania ich do polskich warunków. Trzeba szukać polskich tematów do zabaw zuchowych, wnosić polski materiał pomysłów na zbiórki. Zaznacza, że zuchy nie mogą być młodszą wersją harcerzy i zawierać tych samych gier i zabaw. W kolejnym rozdziale autor tłumaczy ideę ruchu zuchowego, stosunek do szkoły, domu i Kościoła. Podkreśla, że *„Wychowanie w dzielności – jest naczelnym celem ruchu zuchowego”*. Przecież zuch to synonim dzielności! *„Dzielność, do której trafia się i którą rozwija się przez zainteresowania chłopców”*. Kolejne dwa rozdziały poświęcone są psychice i fizyczności dzieci. Autor tłumaczy m.in. dlaczego zbiórki nie powinny być statyczne „*Ruch jest koniecznością rozwojową dziecka. Bez ruchu nie rozwijają się komórki. Dziecko myśli i rusza się równolegle*.” i dlaczego tak ważna jest zmienność form *„dzieci nie znoszą dłuższego oddawaniu się jednemu zajęciu.”* Kolejny rozdział zawiera omówienie kilkunastu trudności, z jakimi może spotkać się instruktor podczas pracy z zuchami. Autor daje wskazówki jak postępować z nieposłusznymi dziećmi, co zrobić w przypadku kradzieży czy jak stosować karę i pochwałę. Prosi o rozważne stosowanie kary „*kara jest tylko jednym spośród wielu, zupełnie nie najważniejszych środków zaradczych w trudnościach*”. Przedostatni rozdział w całości poświęcony jest instruktorowi, jakie cechy powinien posiadać, czy ważna jest kondycja fizyczna czy posiadane kursy. Ostatnia część książki dotyczy rozprawy nad tematami pobocznymi, ale mającymi wpływ na funkcjonowanie gromad zuchowych. Autor mówi tu o koedukacji, o zuchach na wsi czy nauczaniu szkolnym metodą zuchową.

Książka ukazała się w 1998 r. nakładem Głównej Kwatery Harcerek ZHR/Głównej Kwatery Harcerzy ZHR i jest przedrukiem wydania trzeciego konspiracyjnego z lat 1981-89. Publikacja z założenia została wydana jako podręcznik dla instruktorów zuchowych. Jak podaje wydawca, przygotowując współczesne wydanie książki, nie ingerował w jej formę, a poprawki redaktorskie ograniczył do niezbędnego minimum. Mimo upływu lat (pierwsze wydanie z 1935 r.) książka praktycznie nie straciła na aktualności. W kategoriach historycznych jako ciekawostki należy rozpatrywać tylko kilka fragmentów m.in. opis regulaminów dla instruktorów czy dane dotyczące ilości gromad zuchowych w latach 30. XX wieku. Autor porusza też tematy, które ówcześnie były w sferze planów i pomysłów, a dzisiaj

są już rzeczywistością m.in. Nieprzetarty Szlak. Kilka słów poświęca także pomysłowi nauczania szkolnego metodą zuchową.

To książka z tych, które warto i trzeba przeczytać, zwłaszcza jeśli jest się instruktorem zuchowym. Napisana przystępnym językiem tłumaczy istotę ruchu zuchowego. Autor prezentuje wizję instruktora zuchowego – człowieka o wysokim morale, społecznika, otwartego na potrzeby dzieci, będącego dla nich wzorem do naśladowania. Autor już wtedy dostrzegał jakże wiele współczesnych problemów – przerost biurokratyzacji w harcerstwie, czy brak czasu na dokształcania się instruktorów z powodu przytłoczenia nadmiarem obowiązków wynikających z pracy instruktorskiej. Każde omawiane zagadnienie, czy proponowany sposób postępowania zawsze podpiera opracowaniami naukowymi psychologów dziecięcych *„cała psychologia dzieciństwa opiera się jak na fundamencie na zabawie dziecka (...) zabawa to naczelny czynnik rozwojowy sił psychicznych i fizycznych dziecka*". Autor kilkakrotnie wspomina także Janusza Korczaka jako wybitnego pedagoga. W innym zaś miejscu przedstawia elementy wychowawcze opracowane przez Marię Montessori włoską reformatorkę wychowania.

Aleksander Kamiński w publikacji wiele razy podkreśla, że istotą ruchu zuchowego jest wychowanie w dzielności poprzez dobrze dobrane gry i zabawy. *„W dobrej gromadzie zuchowej nie chodzi o żaden inny proces, jak tylko bawienie się w ulubione w wieku zuchowym zabawy* (nakierunkowane wychowawczo)*, a przez to całkowite zaspokojenie zainteresowań chłopca w tymże wieku."* Sam autor przyznaje, że „*doprowadzenie do tego faktu było jednym z podstawowych celów tej książki*".

Kamiński Aleksander: Krąg rady, Główna Kwatera Harcerek ZHR/Główna Kwatera Harcerzy ZHR, Warszawa 1998, ss. 183